

PĀRSKATS PAR ĀRPUSTIESAS PARĀDU ATGŪŠANAS SEKTORU

2012.gada 11.decembrī stājās spēkā Parādu ārpustiesas atgūšanas likums, kurš nosaka konkrētas prasības ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, tai skaitā, to, ka no 2013.gada 1.maija ārpustiesas parādu atgūšanu no patērētājiem drīkst veikt tikai pakalpojuma sniedzēji, kuri saņēmuši PTAC izsniegtu speciālo atļauju (licenci) ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojuma sniegšanai.

Lai pēc iespējas efektīvāk veiktu nozares tirgus uzraudzību un iegūtu vispusīgu informāciju par nozares attīstību, Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – PTAC) aicināja licencētajiem ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuri licenci pakalpojuma sniegšanai saņēmuši laika posmā no 2013.gada 1.maija līdz 2013.gada 31.decembrim – kopskaitā 21 pakalpojuma sniedzējam, iesniegt detalizētu informāciju par ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma rādītājiem par 2013.gada 2.pusgadu.

PTAC saņēma informāciju no visiem aptaujātajiem ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem. Taču jāņem vērā, ka komersanti, iesniedzot pieprasīto informāciju, atsevišķos gadījumos norādīja, ka nav iespējams sniegt PTAC visu pieprasīto informāciju, jo iepriekš nav tikusi normatīvajos aktos noteikta nepieciešamība datus apkopot pieprasītajā apjomā.

Tādējādi ne visi pakalpojumu sniedzēji ir varējuši iesniegt pilnībā visu PTAC pieprasīto informāciju. Tā, piemēram, pakalpojumu sniedzēji ir snieguši atšķirīgus datus par kopējo parādu summu - daži pakalpojuma sniedzēji ir norādījuši parāda summā tikai pamatparāda summu, bet citi parāda summā ir iekļāvuši arī līgumsodu un citus ar saistību neizpildi radušos maksājumus.

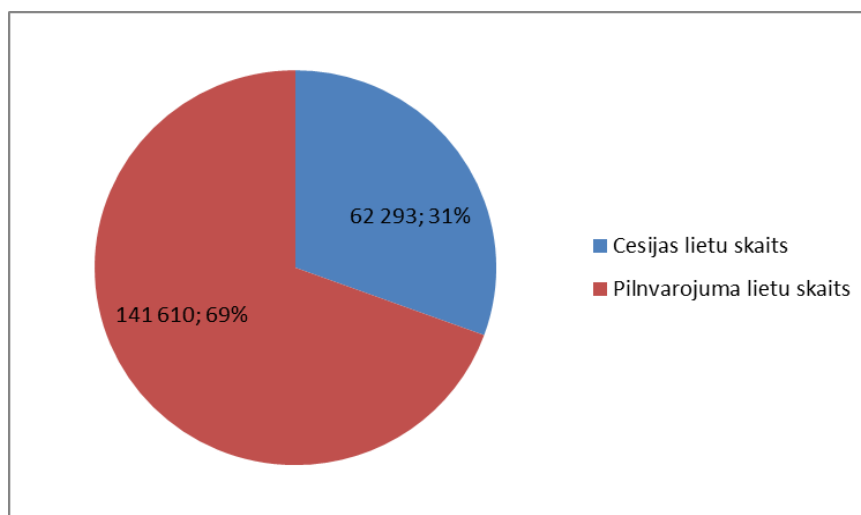
Līdz ar to, iepazīstoties ar apkopojumā norādīto informāciju, jāņem vērā, ka apkopotie dati atsevišķās pozīcijās var būt mainīgi un precīzi neraksturo visa sektora rādītājus, taču tie sniedz pirmreizēju informāciju par ārpustiesas parādu atgūšanas nozares darbības rādītājiem uz 2013.gada 31.decembri.

PTAC norāda, ka vispusīgu pārskatu par ārpustiesas parādu atgūšanas sektoru un tā attīstības tendencēm būs iespējams iegūt tikai pēc pakalpojuma sniedzēju datu bāzu pilnveidošanas un 2014.gada ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju sniegto datu par to darbības rādītājiem apkopojuma.

Ārpustiesas parādu atgūšanai nodotās lietas un parādu apjoms

Tā kā parādu atgūšanu ārpustiesas ceļā ārpustiesas pakalpojuma sniedzēji parasti veic uz pilnvarojuma vai cesijas līgumu pamata, tad PTAC aicināja ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējus sniegt informāciju par pārskata periodā noslēgtajiem parāda atgūšanas līgumiem, norādot prasījuma tiesību iegūšanas pamatu un atsevišķi izdalot uz cesijas līguma vai pilnvarojuma pamata nodoto lietu skaitu.

2013.gada 2.pusgadā ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem tika nodotas 203 903 jaunas patērētāju parādu lietas par kopējo summu 113,466 milj. eiro. Lielākā daļa lietu – 141 610 par kopējo summu 75,497 milj. eiro ir nodotas uz pilnvarojuma pamata, savukārt 62 293 lietas par kopējo summu 37,969 milj. eiro ir nodotas, slēdzot cesijas darījumus starp pakalpojuma sniedzējiem un kreditoriem (sk. 1.att.).



1.att.Pārskata periodā ārpustiesas parādu atgūšanai nodoto lietu skaits¹

Apkalpoto parādu (lietu) skaits

Nododot patērētāja parāda lietas ārpustiesas parādu atgūšanai, parasti kreditors tās nodod ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam uz noteiktu laika posmu, piemēram, sešiem mēnešiem vai citu noteiktu laika posmu. Ja konkrētā parāda lietā patērētāja parādu nav iespēja atgūt noteiktajā laikā, tad lieta tiek atgriezta atpakaļ kreditoram un tā var tikt nodota atgūšanai citam ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam. Līdz ar to viena patērētāja parāda lieta var nonākt pie vairākiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, proti, tā var tikt nodota pirmajā, otrajā vai turpmākās piedziņās.

PTAC, aicinot ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem sniegt informāciju par apkalpoto lietu skaitu, lūdza šo informāciju sniegt, izdalot lietas, kas

¹ nav pieejama informācija par SIA „Parādu uzraudzības Centrs Castovanni”, SIA „Baltijas Parādu piedziņas centrs”

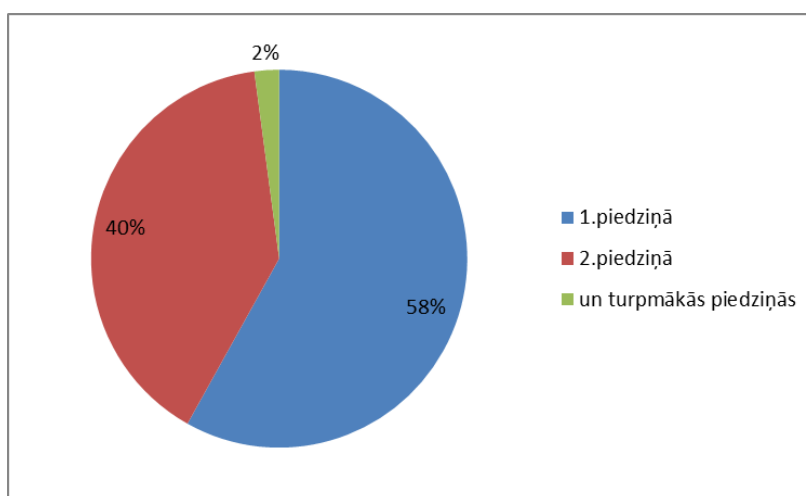
nodotas pirmajā, otrajā un turpmākās piedziņās, atsevišķi norādot lietu skaitu un summu katrā konkrētajā piedziņā.

Saņemot pieprasīto informāciju, PTAC konstatēja, ka lielai daļai ārpusstiesas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju (11 pakalpojuma sniedzējiem) nav pieejama informācija, vai attiecīgā parāda atgūšanas lieta ir sākotnēji tikusi nodota citam ārpusstiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam. Līdz ar to puse no pakalpojuma sniedzējiem ir snieguši informāciju, norādot visu apkalpoto lietu skaitu kā pirmajā piedziņā apkalpotās lietas.

Apkopojot ārpusstiesas parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegto informāciju, PTAC konstatē, ka uz 31.12.2013. ārpusstiesas parāda atgūšanai nodoto lietu procentuālais sadalījums no apkalpoto lietu skaita bija sekojošs - 58 % ārpusstiesas parādu atgūšanai nodoto lietu tika nodotas pirmajā piedziņā, 40 % otrajā piedziņā un 2 % turpmākās piedziņās.

Vērtējot iegūto informāciju, konstatējams, ka lielākā daļa ārpusstiesas atgūšanā apkalpoto patērētāju parādu – 98 % no apkalpoto lietu skaita, ir nodotas atgūšanai pirmajā vai otrajā piedziņā. Iegūtā informācija pirmšķietami liecina, ka visefektīvākā ārpusstiesas parādu atgūšana notiek tieši pirmajā un otrajā piedziņā, savukārt turpmākās piedziņas ir ar zemāku rezultativitātes rādītāju. Vienlaikus secināms, ka ilgstoša, nerezultatīva parāda atgūšana ārpusstiesas ceļā no patērētāja, rada izdevumus pakalpojuma sniedzējam vai kreditoram, kā rezultātā bieži vien pēc pirmreizējām parāda piedziņām pakalpojuma sniedzēji vai kreditori lemj par turpmāku parāda atgūšanu tiesas ceļā.

Tomēr jāņem vērā, ka puse no pakalpojuma sniedzējiem nevarēja sniegt precīzu informāciju, un līdz ar to 2.attēlā norādītais dalījums nav proporcionāli mērāms un tieši salīdzināms. Līdz ar to, šādai sniegtajai informācijai ir tikai informatīvs raksturs.



2.att.Apkalpoto lietu skaits²

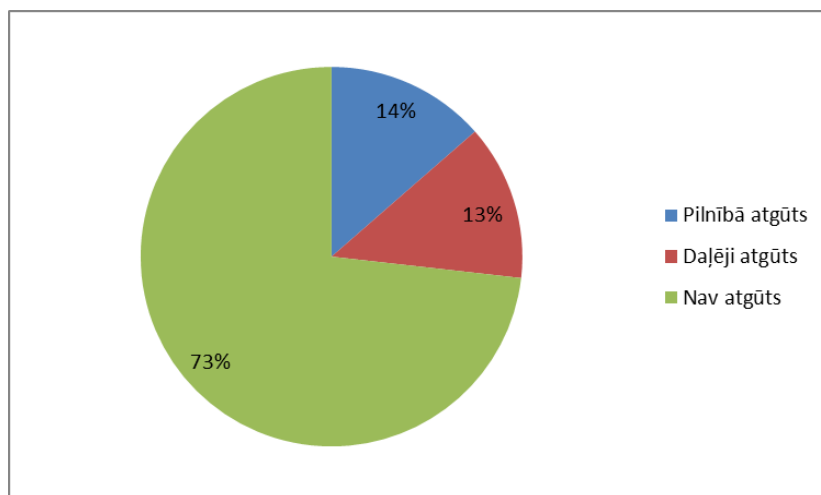
² nav pieejama informācija par SIA „Neilanders”

Atgūto parādu (lietu) skaits

2013.gada 2.pusgadā pēc ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju sniegtajiem datiem secināms, ka no kopskaitā 613 906 apkalpotajām patērētāju parādu lietām 83 132 lietās jeb 14% no kopējā lietu skaita ir pilnībā atgūti parādi, 81 366 lietas jeb 13% no kopējā lietu skaita parādi ir atgūti daļēji, bet 73% jeb 449 408 ārpustiesas parāda atgūšanai nodotajās lietās parāds vēl nav atgūts.

Analizējot sniegto informāciju, jāņem vērā, ka parāda atgūšana ārpustiesas ceļā var notikt ļoti ilgstošu laika periodu, pat vairākus gadus, un parādu atguves rādītāji ārpustiesas parādu atgūšanas nozarē ir atkarīgi no dažādiem faktoriem, piemēram, nozares, parāda vecuma, lietu apstrādes perioda, kā arī lietas var atrasties „pasīvajā” apstrādē, tādējādi, palielinot neatgūto parādu apjomu.

Tā kā pirmreizējie ārpustiesas pakalpojumu sniedzēju sniegtie dati atspoguļo tikai parādu dalījumu - atgūtajos, daļēji atgūtajos un neatgūtajos, tad analizēt šo rādītāju dinamiku būs iespējams tikai apkopojot ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju iesniegtos datus par 2014.gada darbības rādītājiem.



3.att.Atgūto lietu skaits dalījumā pēc lietu skaita uz 31.12.2013.³

Ārpustiesas parādu atgūšanai nodoto parādu (lietu) skaits un apjoms (eiro) dalījumā pa nozarēm

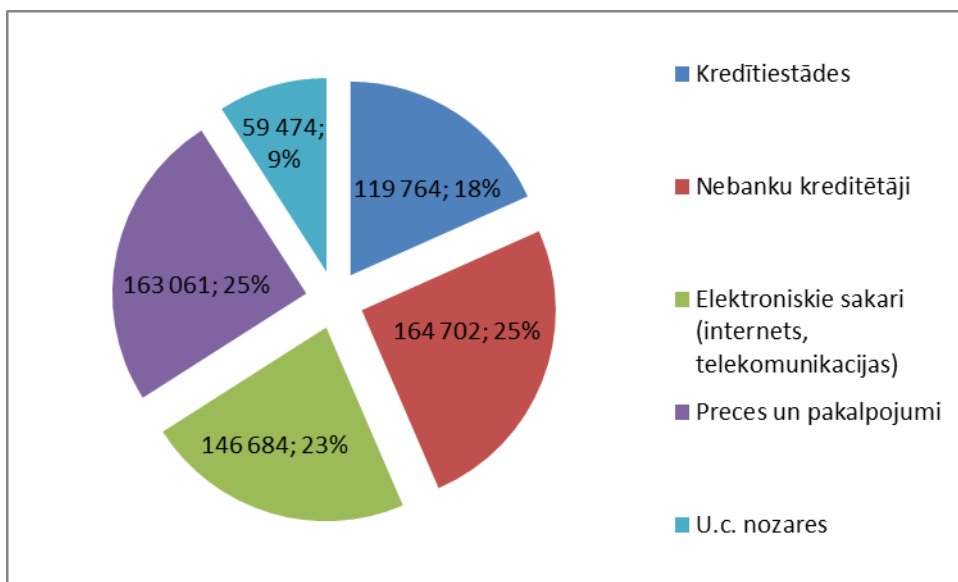
Uz 31.12.2013. ārpustiesas parādu atgūšanai bija nodotas 653 685 patērētāju parādu lietas, t.sk. 164 702 lietas jeb 25% no kopējo parādu lietu skaita nebanku

³ nav pieejama informācija par SIA „Julianus Inkasso Latvija” un SIA „Intentus Inkasso”

kreditēšanas nozarē, 163 061 lietas jeb 25% no kopējā parādu lietu skaita par precēm un pakalpojumiem, 146 684 lietas jeb 23% no kopējā parādu lietu skaita elektronisko sakaru nozarē, 119 764 lietas jeb 18% no kopējā parādu lietu skaita ir patērētāju parādu lietas kredītiestādēm un 59 474 lietas jeb 9% no kopējā parādu lietu skaita citās nozarēs (sk. 4.att.).

Vērtējot 4.attēlā norādīto informāciju, secināms, ka procentuāli vienlīdzīgu daļu ārpusiemes parādu atgūšanā ieņem patērētāju parādu lietas, kas nodotas ārpusiemes parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem no nebanku kreditēšanas sektora, parādu lietas par iegādātajām precēm un saņemtajiem pakalpojumiem, kā arī elektroniskajiem sakariem. Nedaudz mazāks parādu lietu skaits tika nodots ārpusiemes parādu atgūšanai no kredītiestāžu sektora.

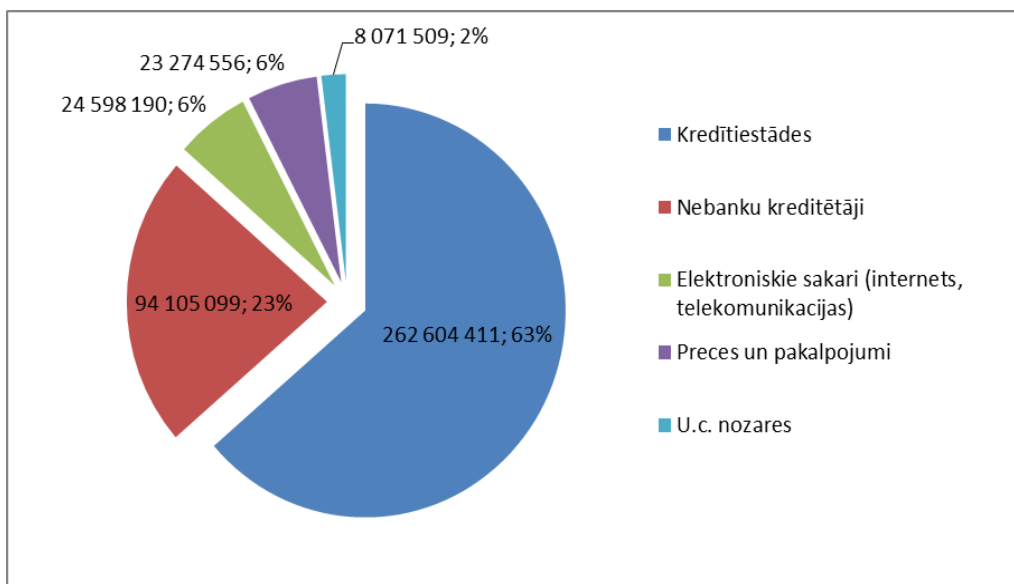
Tas pirmšķietami skaidrojams ar kreditēšanas tirgus izmaiņām pēdējos gados, kad stabilu vietu kreditēšanas sektorā ir ieņēmuši nebanku kreditētāji, kā arī kredītiestāžu politikas maiņu attiecībā uz patēriņa kredītu izsniegšanu patērētājiem, samazinot patērētāju kreditēšanu.



4.att. Parāda lietu skaits no kopējā lietu skaita dalījumā pa nozarēm⁴

Savukārt, salīdzinot nozaru sadalījumu pēc parādu summas apmēra lieluma no kopējā parādu portfeļa, kas uz 31.12.2013. sastādīja 412,654 milj. eiro, secināms, ka lielākais parādu kopsummas apmērs ir patērētāju parādiem, kurus ārpusiemes parādu atgūšanai ir nodevušas kredītiestādes - 262,604 milj. eiro jeb 63% no kopējo parādu portfeļa, bet parējās nozarēs tas attiecīgi ir - 94,105 milj. eiro jeb 23% nebanku kreditēšanas nozarē, 24,598 milj. eiro jeb 6% elektronisko sakaru nozarē, 23,274 milj. eiro jeb 6% preces un pakalpojumi un 8,071 milj. eiro jeb 2% citās nozarēs (sk. 5.att.).

⁴ nav pieejama informācija par SIA „Julianus Inkasso Latvija” un SIA „Intentus Inkasso”



5.att. Parādu summas apmērs no kopējā parādu portfeļa apmēra dalījumā pa nozarēm⁵

Līdz ar to secināms, ka vairāk nekā pusi no parādu summas kopējā apmēra no kopēja parādu portfeļa ārpusstiesas parādu atgūšanā sastāda patērētāju parādi, ko ārpusstiesas atgūšanai ir nodevušas kredītiestādes. Tas varētu tikt skaidrots ar „kreditēšanas bumu” 2007.-2008.gadā, kad bija vērojams straujš kreditēšanas kāpums un patērētājiem bija salīdzinoši viegli pieejami hipotekārie kredīti, patēriņa kredīti u.c., ko piedāvāja kredītiestādes.

Paredzams, ka līdz ar stingrāka regulējuma ieviešanu kreditoriem patērētāju maksātspējas izvērtēšanā, radīs iespējamu par kreditēšanas pakalpojumiem nodoto lietu (parādu) skaita samazinājumu nākotnē, tomēr ārpusstiesas atgūšanai nodoto patērētāju parāda lietu skaita pieaugumu vai kritumu var būtiski ietekmēt arī vispārējā situācija Latvijas ekonomikā. Līdz ar to jāņem vērā, ka ārpusstiesas parādu atgūšanai nodoto parādu apjoma kritumu vai kāpumu, kā arī to, cik efektīvas būs kredītdevējiem noteiktās prasības pienācīgi un rūpīgi izvērtēt patērētāju spēju segt savas saistības, varēs tikai salīdzinājumā ar nākamajos pārskata periodos apkopoto informāciju.

⁵ nav pieejama informācija par SIA „Julianus Inkasso Latvija” un SIA „Intentus Inkasso”